

**ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОЛІГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЯК ОБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ****THEORETICAL AND LEGAL PRINCIPLES FOR DEFINING PRINTING ACTIVITIES
AS AN OBJECT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION**

У статті здійснено комплексне теоретико-правове дослідження поняття, сутності та ознак поліграфічної діяльності як самостійного об'єкта адміністративно-правового регулювання. Актуальність теми зумовлена відсутністю в чинному законодавстві України легального визначення поняття «поліграфічна діяльність», незважаючи на його широке використання у нормативних актах, науковій літературі та правозастосовній практиці. Встановлено, що законодавче регулювання відповідної сфери здійснюється переважно опосередковано через поняття «виготворення видавничої продукції», «видавнича справа», «інформаційна діяльність» та інші суміжні категорії, що ускладнює визначення меж адміністративно-правового впливу, кола суб'єктів правовідносин і компетенції органів публічної адміністрації.

Проаналізовано основні доктринальні підходи до розуміння поліграфічної діяльності. Обґрунтовано, що вона повинна розглядатися у трьох взаємопов'язаних вимірах: технологічному, економіко-виробничому та інформаційно-комунікативному. У технологічному аспекті поліграфічна діяльність охоплює сукупність додрукарських, друкарських і післядрукарських процесів, спрямованих на відтворення та тиражування текстів і зображень. В економіко-виробничому аспекті вона є різновидом господарської діяльності, що здійснюється суб'єктами господарювання з метою виготовлення друкованої продукції. В інформаційно-комунікативному вимірі поліграфічна діяльність виступає засобом матеріалізації, тиражування та введення інформації в суспільний обіг.

Доведено, що поліграфічна діяльність відповідає критеріям самостійного об'єкта адміністративно-правового регулювання, оскільки утворює відносно відокремлену сферу суспільних відносин, має спеціальний суб'єктний склад, особливий предмет, систему обов'язкових технічних вимог, адміністративних процедур, державного контролю та юридичної відповідальності. Визначено її дуалістичну природу, що полягає у поєднанні виробничо-господарської форми та інформаційно-комунікативного суспільного призначення.

Запропоновано авторське визначення поліграфічної діяльності як урегульованого нормами права виду господарської діяльності, що полягає у виробничо-технологічному відтворенні й тиражуванні видавничих оригіналів та інших матеріалів поліграфічними або іншими технічними засобами з метою виготовлення друкованої продукції для задоволення інформаційних, культурних, освітніх, виробничих та інших суспільних потреб.

Ключові слова: поліграфічна діяльність, поліграфічна продукція, адміністративно-правове регулювання, видавнича справа, інформаційні відносини, господарська діяльність, публічне адміністрування.

The article provides a comprehensive theoretical and legal study of the concept, essence and features of printing activity as an independent object of administrative and legal regulation. The relevance of the research is determined by the absence of a statutory definition of "printing activity" in the current legislation of Ukraine, despite the

widespread use of this term in regulatory acts, academic literature and law-enforcement practice. It is established that the relevant sphere is regulated mainly indirectly through the concepts of “manufacturing of publishing products”, “publishing activity”, “information activity” and other related categories. Such terminological uncertainty complicates the determination of the limits of administrative and legal influence, the range of participants in the relevant legal relations and the competence of public administration authorities.

The main doctrinal approaches to understanding printing activity are analysed. It is substantiated that printing activity should be considered in three interrelated dimensions: technological, economic and production-related, and information and communication-related. From the technological perspective, printing activity encompasses a set of prepress, printing and post-press processes aimed at the reproduction and circulation of texts and images. From the economic and production perspective, it constitutes a type of economic activity carried out by business entities for the purpose of manufacturing printed products. From the information and communication perspective, printing activity serves as a means of materialising, reproducing and introducing information into public circulation.

It is proved that printing activity meets the criteria of an independent object of administrative and legal regulation, since it forms a relatively separate sphere of social relations, has a specific range of participants and subject matter, and is governed by a system of mandatory technical requirements, administrative procedures, state supervision and legal liability. Its dual nature is identified as a combination of an economic and production form with an information and communication-oriented social purpose.

The author proposes defining printing activity as a type of economic activity regulated by law, which consists in the production-related and technological reproduction and circulation of publishing originals and other materials by printing or other technical means for the purpose of manufacturing printed products intended to satisfy informational, cultural, educational, production and other public needs.

Key words: *printing activity, printed products, administrative and legal regulation, publishing, information relations, economic activity, public administration.*

Постановка проблеми. Сучасний розвиток інформаційного суспільства, цифрових технологій та ринкових відносин істотно трансформував роль поліграфічної діяльності у функціонуванні держави. Вона перестала бути виключно виробничо-технологічною сферою, перетворившись на важливий елемент інформаційної інфраструктури, що забезпечує матеріалізацію, тиражування та введення в обіг друкованої продукції різного призначення. Водночас поліграфічна діяльність залишається складовою господарської діяльності, на яку поширюються вимоги технічного регулювання, стандартизації, екологічної та виробничої безпеки, державного контролю й адміністративних процедур.

Попри значне практичне значення поліграфічної діяльності, чинне законодавство України не містить її легального визначення. Нормативне регулювання здійснюється переважно через суміжні категорії «виготовлення видавничої продукції», «видавнича справа», «інформаційна діяльність», що ускладнює визначення предметних меж адміністративно-правового регулювання, кола суб'єктів відповідних правовідносин та компетенції органів публічної адміністрації. Така ситуація негативно впливає на єдність правозастосовної практики та потребує доктринального переосмислення правової природи поліграфічної діяльності.

Особливої актуальності ця проблематика набуває в умовах цифровізації поліграфічного виробництва, розвитку електронного документообігу, впровадження новітніх технологій друку, євроінтеграційних процесів та необхідності забезпечення інформаційної безпеки України в умовах воєнного стану. За таких обставин виникає потреба у формуванні сучасної адміністративно-правової концепції поліграфічної діяльності як самостійного об'єкта державного регулювання.

Стан наукової розробки проблеми. Окремі питання правового регулювання видавничої, інформаційної та поліграфічної діяльності досліджувалися у працях О. Афоніна, Я. Запaska, Н. Зелінської, Я. Ісаєвича, О. Кобилянського, С. Карапетяна, М. Сенченка, В. Теремка, М. Тимошика, Л. Швайки та інших учених, які переважно аналізували технологічні, економічні й організаційні аспекти функціонування видавничо-поліграфічної галузі.

Теоретико-методологічні засади адміністративно-правового регулювання, предмет адміністративного права, адміністративно-правові відносини та механізм публічного адміністрування

розроблені у працях В. Авер'янова, Ю. Битяка, В. Галуцька, В. Колпакова, О. Кузьменко, Є. Курінного, С. Петкова та інших представників науки адміністративного права.

При цьому комплексне адміністративно-правове дослідження поліграфічної діяльності як самостійного об'єкта адміністративно-правового регулювання у сучасній юридичній науці фактично відсутнє. Недостатньо дослідженими залишаються питання поняття та ознак поліграфічної діяльності, її співвідношення із суміжними правовими категоріями, визначення місця у системі інформаційних і господарських відносин, а також обґрунтування критеріїв виокремлення поліграфічної діяльності як самостійного об'єкта адміністративно-правового регулювання. Саме необхідність вирішення зазначених проблем і зумовлює актуальність цього дослідження.

Метою статті є комплексне теоретико-правове дослідження поняття, сутності та ознак поліграфічної діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання, визначення її місця у системі інформаційних відносин.

Виклад основного матеріалу. Дослідження адміністративно-правового регулювання будь-якої сфери суспільних відносин методологічно неможливе без попереднього з'ясування правової природи того явища, яке виступає безпосереднім об'єктом такого регулювання. Поліграфічна діяльність, будучи складним, багатоаспектним і водночас недостатньо термінологічно унормованим феноменом, потребує ґрунтовного понятійного аналізу, який передував би розгляду механізму її державно-владного впорядкування. Науково коректне визначення поняття, розкриття сутності та виокремлення ознак поліграфічної діяльності мають не лише теоретичне, а й безпосереднє практичне значення, оскільки саме від змістовного наповнення відповідної категорії залежить окреслення меж адміністративно-правового впливу держави, кола зобов'язаних суб'єктів, а також належного розмежування суміжних правових режимів. З огляду на це видається доцільним послідовно розглянути етимологічні та доктринальні витоки поняття «поліграфічна діяльність», проаналізувати його нормативне закріплення, встановити співвідношення із суміжними категоріями, розкрити сутнісні характеристики та систематизувати кваліфікуючі ознаки цього явища як об'єкта адміністративно-правового регулювання.

Термін «поліграфія» походить від грецьких слів «πολύ» (polý – багато) та «γράφω» (gráphō – пишу, зображую) і в буквальному перекладі означає «багатописання», тобто множинне (тиражне) відтворення тексту та зображень [1; 2]. Історично цим поняттям позначалася сукупність технічних засобів і технологічних процесів, за допомогою яких здійснювалося масове механічне відтворення оригіналу на матеріальному носії. У сучасному слововжитку зміст терміна суттєво розширився: під поліграфією розуміють як галузь промисловості, зайняту виготовленням друкованої продукції [3, с. 13–15], так і, як обґрунтовує О. Л. Кобилянський, сукупність технічних способів багаторазового відтворення тексту й зображень [4, с. 21], і, нарешті, окрему сферу господарської діяльності суб'єктів господарювання [5, с. 8–10].

Уже на цьому етапі необхідно зробити принципове термінологічне застереження. У правовому обігу України сформувалася омонімія: слово «поліграф» позначає також технічний засіб інструментальної психофізіологічної діагностики (так званий «детектор брехні»), а «поліграфічна діяльність» подеколи помилково ототожнюється з проведенням психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа [6]. Однак ідеться про принципово різні явища, що мають різне етимологічне та змістове походження і регулюються різними масивами законодавства. У межах цього дослідження поняття «поліграфічна діяльність» вживається виключно у значенні діяльності, пов'язаної з поліграфічним (друкарським) відтворенням та тиражуванням видавничої й іншої друкованої продукції, і жодним чином не стосується інструментальної психофізіологічної діагностики. Розмежування зазначених понять є не лише теоретично важливим, а й необхідним для точного визначення предмета адміністративно-правового регулювання.

Багатозначність терміна «поліграфічна діяльність» зумовлює потребу в його доктринальному впорядкуванні. Це поняття розглядається щонайменше у трьох взаємопов'язаних, але не тотожних вимірах: технологічному, економіко-виробничому та інформаційно-комунікативному. У технологічному розумінні поліграфічна діяльність постає як сукупність виробничо-технологічних процесів (додрукарських, друкарських і післядрукарських), спрямованих на відтворення визначеним тиражем видавничого оригіналу. В економіко-виробничому вимірі вона визначається як вид господарської діяльності, що здійснюється спеціалізованими суб'єктами господарювання з метою систематичного одержання прибутку від виготовлення друкованої продукції. В інформаційно-комунікативному аспекті поліграфічна діяльність розглядається як ланка суспільного процесу створення, тиражування та поширення інформації, тобто як складова інформаційних відносин у широкому їх розумінні. Кожен із цих підходів висвітлює окрему грань явища, і лише

їх поєднання дає змогу отримати цілісне уявлення про поліграфічну діяльність як об'єкт правового регулювання.

У науці, що досліджує організацію видавничої та поліграфічної справи, домінує технологічно-виробничий підхід, за яким поліграфічна діяльність тлумачиться передусім як виробничо-технологічний процес відтворення видавничого оригіналу поліграфічними засобами [7, с. 15]. Такий підхід ґрунтується на розумінні поліграфії як галузі матеріального виробництва, продуктом якої є матеріалізований у друкованій формі носій інформації. У фаховій навчальній і методичній літературі з організації видавничої та поліграфічної діяльності наголошується, що видавнича й поліграфічна діяльність виступають важливим засобом підвищення культурно-освітнього рівня членів суспільства, їх виховання та мобілізації на вирішення найважливіших завдань господарського і суспільного характеру [8]. Ця теза підкреслює, що поліграфічна діяльність, попри свій виробничо-технічний характер, має яскраво виражене соціокультурне значення, що і зумовлює особливу увагу держави до її впорядкування.

Водночас С. О. Карапетян обґрунтовує підхід, за яким поліграфічна діяльність розглядається не ізольовано, а в системі видавничої справи та інформаційних відносин. За цим підходом поліграфічна діяльність є одним із трьох взаємопов'язаних складників видавничої справи – поряд із власне видавничою діяльністю (підготовкою і випуском у світ видавничої продукції) та розповсюдженням видавничої продукції. Саме такий системний погляд дозволяє коректно визначити місце поліграфічної діяльності у структурі суспільних відносин, що потребують державного регулювання, а також обґрунтувати необхідність застосування до неї саме адміністративно-правових засобів впливу [9, с. 15–18].

Слід зауважити, що в українській правовій доктрині поліграфічна діяльність тривалий час не була предметом самостійного комплексного дослідження на рівні адміністративно-правової науки. Наукова увага здебільшого зосереджувалася або на технічних та економічних аспектах функціонування видавничо-поліграфічного комплексу [10; 11; 12], або на регулюванні видавничої справи та діяльності друкованих засобів масової інформації в цілому [13], що зумовлює наявність певної термінологічної невизначеності та потребу у формуванні цілісного адміністративно-правового розуміння поліграфічної діяльності, що і є одним із завдань цього дослідження.

Окремо слід наголосити на методологічній коректності виокремлення поліграфічної діяльності як самостійного об'єкта дослідження в межах адміністративно-правової науки. С. В. Петков обґрунтовує, що згідно з якою предметом галузевого аналізу можуть виступати не будь-які, а лише ті сфери суспільної практики, які, по-перше, характеризуються наявністю відносно відокремленого кола однорідних суспільних відносин, а по-друге, зазнають систематичного впорядкування з боку органів публічної адміністрації [14, с. 42–45].

Як встановлює Є. В. Курінний кожна галузь права характеризується власним предметом правового регулювання, під яким розуміють певну сукупність однорідних суспільних відносин, що потребують нормативного впорядкування. Відповідно, предмет науки адміністративного права охоплює дослідження адміністративно-правових норм, адміністративних правовідносин, закономірностей їх функціонування та реалізації у сфері публічного управління. До його змісту також належать аналіз практики застосування адміністративно-правових норм, вивчення організації та діяльності суб'єктів публічної адміністрації, а також розроблення теоретичних засад удосконалення адміністративно-правових інститутів, механізмів державного управління та правового статусу учасників адміністративних правовідносин [15, с. 326–330; 16].

Предмет адміністративного права становить комплекс суспільних відносин, що виникають у різних сферах публічного управління. Насамперед це відносини, які складаються під час здійснення державного управління економічною, соціально-культурною та адміністративно-політичною сферами, а також під час реалізації виконавчих повноважень, у тому числі тих, що передані органам місцевого самоврядування, громадським об'єднанням чи іншим уповноваженим суб'єктам.

До предмета адміністративного права також належать відносини, пов'язані із забезпеченням органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування реалізації, охорони і захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також із наданням адміністративних послуг [17; 18; 19].

Окрему групу становлять відносини, що виникають у процесі внутрішньої організації діяльності державних органів, державних підприємств, установ і організацій, а також у сфері проходження державної служби та служби в органах місцевого самоврядування [20; 21, с. 13–14; 22; 23].

До предмета адміністративного права входять також відносини, які формуються у зв'язку зі здійсненням адміністративного судочинства, забезпеченням судового захисту прав та законних інтересів осіб у публічно-правових спорах і поновленням порушених прав.

Крім того, адміністративне право регулює суспільні відносини, що виникають у процесі застосування заходів адміністративного примусу, зокрема притягнення до адміністративної відповідальності фізичних осіб, посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Поліграфічна діяльність відповідає визначенню вище критеріям: вона утворює відносно самостійну сферу суспільного виробництва зі своїм специфічним предметом (виготовлення друкованої продукції) і водночас є об'єктом упорядковувального впливу держави, що дає підстави розглядати її не лише як економічну чи технологічну, а й як адміністративно-правову категорію, що має самостійне наукове й практичне значення.

Висновки. Поліграфічна діяльність є самостійним і комплексним об'єктом адміністративно-правового регулювання, який характеризується поєднанням виробничо-технологічної, господарської та інформаційно-комунікативної природи. На відміну від поширеного у спеціальній літературі розуміння поліграфії виключно як виробничого процесу або складової видавничої справи, адміністративно-правовий підхід дає підстави розглядати її як сферу суспільних відносин, що систематично впорядковується державою за допомогою комплексу адміністративно-правових засобів.

Чинне законодавство України не містить легального визначення поняття «поліграфічна діяльність», використовуючи натомість категорії «виготовлення видавничої продукції» та «видавнича справа», що створює термінологічну невизначеність, яка ускладнює формування єдиного адміністративно-правового режиму відповідної сфери та зумовлює необхідність нормативного закріплення досліджуваного поняття.

Поліграфічна діяльність має розглядатися одночасно у трьох взаємопов'язаних вимірах: як виробничо-технологічний процес, як різновид господарської діяльності та як технологічний елемент інформаційної діяльності. Саме сукупність зазначених характеристик визначає її особливе місце у системі адміністративно-правового регулювання.

Поліграфічна діяльність відповідає всім критеріям самостійного об'єкта адміністративно-правового регулювання, оскільки охоплює відносно відокремлену сферу суспільних відносин, характеризується наявністю спеціального кола суб'єктів, особливого предмета діяльності, системи адміністративних процедур, державного контролю та спеціальних юридичних обов'язків.

Список використаних джерел:

1. Online Etymology Dictionary. *Polygraph*. URL: <https://www.cnrtl.fr/etymologie/polygraphie>
2. ПОЛІГРАФІЯ — ЕТИМОЛОГІЯ. URL: <https://goroh.pp.ua/%D0%95%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D0%BF%D0%BE%D0%B%D1%96%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F>
3. Пушкар О. І. Технології поліграфічного виробництва : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 195 с.
4. Кобилянський О. Л. Методика дослідження документів, які мають захисні засоби : метод. реком. Київ, 2005. 36 с.
5. Шпак В. І. Ш 83 Поліграфія: книга редактора : навчальний посібник. К. : ДП «Експрес-об'ява», 2017. 288 с.
6. ІСТОРІЯ ПОЛІГРАФА. ЗАРОДЖЕННЯ URL: <https://polygraph.ua/istoriya-poligrafa/>
7. Барановський Н. І. Облік і контроль витрат виробництва на поліграфічних підприємствах України: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.04 / Тернопільський держ. економічний ун-т. Т., 2005. 21с.
8. Про обов'язковий примірник документів : Закон України від 09.04.1999 № 595-ХІV (зі змінами). Відомості Верховної Ради України. 1999. № 22–23. Ст. 199. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-14>
9. Карапетян С. О. Адміністративно-правове регулювання видавничої справи в Україні : дис.... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2025. 214 с.
10. Базилук В. Б. Інституційно-економічні засади розвитку видавничо-поліграфічної діяльності в регіонах України. – На правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна

економіка. Українська академія друкарства МОН України, Тернопільський національний економічний університет МОН України, Львів, 2017. 497 с.

11. Базиліук В. Б. Концептуальна модель адаптивного механізму управління розвитком видавничо-поліграфічної діяльності в регіонах. *Економіка та суспільство*. 2017. № 8. С. 411–414. URL: <http://economyandsociety.in.ua/journal-8/15-stati-8/731-bazilyuk-v-b>

12. Кочетков В. М., Волошаненко Є. В. Оцінка інвестиційної привабливості підприємств (на прикладі видавничо-поліграфічної галузі). *Економічний часопис-XXI*. 2013. № 9–10 (1). С. 79–82.

13. Карапетян С. О. Правові засади функціонування видавничої справи в Україні. *Proceedings of the international scientific conference "The latest law developments"*, Wloclawek, Republic of Poland, April 3–4, 2024. Riga : Publishing House "Baltija Publishing", 2024. P. 342–349. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-432-0-81>

14. Петков С. В. Теорія адміністративного права : навч. посіб. К. : КНТ, 2014. 304 с.

15. Курінний Є. В. Основні критерії видової градації об'єкта права. Держава і право: 36. наук. праць: Юридичні і політичні науки. Спецвипуск. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 2003. С. 326–330.

16. Курінний Є. В. Питання аксіології адміністративного права в контексті перспектив реалізації української національної ідеї. Українська національна ідея: перспективи розвитку: 36. наук. праць за матер. Другої всеукр. наук.-теор. конф. "Українська Національна ідея – проблема відповідальності" (м. Львів 16–17 травня 2002 р.). Л., 2002. Вип. 12. С. 176–181.

17. Кобецька Н. Р. Екологічні права громадян України: автореф. ... дис. канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 1998. 16 с.

18. Легеза Ю. О. Напрямки розвитку нормативних засад публічного управління у сфері використання природних ресурсів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 4. С. 90–93.

19. Шепель М. А. Публічний інтерес та легітимні очікування як складові судового захисту права на безпечне довкілля. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 3. С. 158–163.

20. Колпаков В. К. Адміністративне право України: Підручник. Київ: Юрінком Інтер, 1999. 736 с.

21. Гончарук С. Т. Основи адміністративного права України : навчальний посібник: «Аванпост-прим», 2004. 200 с.

22. Коломоєць Т. О., Титаренко М. В. Стимули як засіб підвищення результативності діяльності публічних службовців: правовий аспект: науково-практичний нарис. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 76 с.

23. Заохочення у службовому праві: навч. посібник / Н. О. Армаш, Ю. А. Берlach, І. В. Болочан; за заг. ред. Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ : Ін Юре, 2017. 360 с.

Дата першого надходження рукопису до видання: 19.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 12.09.2025

Дата публікації: 25.09.2025